

Mpr nr. A103044 - - Dato : 19180131
Forfatter:Lund, hospitalsforvalter
Emnegruppe: Forhold vedr. landbrug

Tekst: Brev fra sindssygehospitalet i Middelfart til hospitalforvalter Lund vedrørende hesteholdet herunder anvendelsen af evt. fremmed hestekraft.

Mpr nr. A103045 - - Dato : 19220310
Forfatter:Lund, hospitalsforvalter
Emnegruppe: Forhold vedr. landbrug

Tekst: Brev fra sindssygehospitalet ved Vorsingborg til hospitalsforvalter Lund Århus. Indeholder bemærkninger om tiderne samt underretningen om en driftsplan for markbruget.

Mpr nr. A103046 - - Dato : 99999999
Forfatter:Hauch, forstander
Emnegruppe: Forhold vedr. landbrug

Tekst: Hesteholdets anvendelse. En detaljeret gennemgang af kørselsopgaverne for hospitalets heste. Argumentation for at flere heste er nødvendige end de fire, som forstander Hauch mener er tilstrækkelige. Der er to ark.

Mpr nr. A103047 - - Dato : 19190815
Forfatter:Lundbye, kontorchef, formand for kommissionen af 1. marts 1915
Emnegruppe: Forhold vedr landbrug

Tekst: Tilsyneladende følgebrev til nr 103-046. fra sindssygehospitalet ved Århus til kontorchef Lundbye, formand for kommissionen af 1. marts 1915. Accept af at hesteantallet nedsættes, hvis det tilsvarende finder sted på de øvrige hospitaler.

SE NEDENFOR

SINDSSYGEHOSPITALET

I MIDDELFART, D. 31 Januar 1918.

Min Færdige Lærd!

Tak for Deres Brev. Mi har
 H Merte, men her skalde vi
 den ikke Mændene, Mi begge
 Der Merte maag idfæn alt Arbejde.
 der faarfulde. Troer De ikke, at
 Ministeriet har faat den Opfattelse,
 at Deres saakaldte Mændene er
 idelvisklunde til Lidtvisning, idet de
 vel nok er de der Merte end den, som
 vi f. eks har, ligesom Mærk. Merte og
 Mogen er Møttere idetynde. -
 Det kan maake ogsaa vere, at
 Ministeriet mener, at De kan
 klare Dem, med det samme
 Antals Merte, som der er her.

iden at tænke over de sær-
skjellige Forhold, der nu engang
er i Hospitalet (Ordt. Peliqgubed,
Arbejg etc. Det faar ogsaa
mig, at der er Mellemgik til
at gaa op og ned, og
derfor begynde med det ved at
at lye Befordring (stille Nye), hvi
det kan frembringe, det lide
Hospitalets Forbrug af Mestkraft.

Saaledes gaaer vi i sin Tid, da
Ministeriet spurgte os, om det ene
Paa Mente ikke kunde midlertid,
og siden har vi ikke haft mere
derom, thi Begyngelsen ider, at
at det vilde blive meget dyrt
at lye Mente. Maade man
Tid og saa til os om det samme
Hvaegemaal ved farte Lyb, hvi,
jy mener man vi er det Gang
skal til at anskaffe nye Mente.

Men det vilde, men, at de blev
nød til at sælge Klædning, så liden
de vel selv ikke noget Tab, da de
sikkert er mere værd, end den
Gang, da de blev købt i Refugium.

Ja det er demodratisk og bevarligt
Tider vi lever i, og der er itte Udryk
til Forandring. Men maner vi saa
godt saa ikke, Mark, Badning
Opvæmming etc. Jangvarer saa sæd:
vædig for ikke at tale om Perser:
menig der for alle Uværelse idem
115. 40 M. Forskjæmningssag, medens
Mibog har 74. 95 og vi langes sig
efter at Mær (Oms) Peristat.

Mær de stillet 15000th i Klædning
Jeg har efter (Oms) Opfandem
Stillet dem, men medens færdig i alle
vare Udrammen af Minister, hvad
er Menig, er der noget med
Opvæmming ang. Spæjseuacht om
vi skal vare medlemmer af (Oms) 1

Jeg har ikke været mig ind i
Khananifamningen, da jeg aldrig
fik det lavende Recept af Forhand-
lingene her, og som Folge deraf heller
ikke ved Brevet med, hvad Famngen
har fantaget mig ang. Med det
det N. Fårind jeg faar Brevet
mellem jeg mig ikke ind, da jeg ikke
vet gaa med til noget, som jeg
ikke ved Brevet om. -

Jeg haaber at faa min Spaignaal
berreede, ligesom jeg venter at min
Resultat om Nerven. Der fortælles
her, at du er sygt Nerven om
denne Berpising af III Nyl. Maas
det N. Der det Nylifamngen.

Lev mi vel, lad mig snart
kain faa om. Mange venly;
Milbrer til den og den Tis
faa om mig om
Mindebillige.

SINDSSYGEHOSPITALET VED VORDINGBORG.

HOSPITALSFORVALTEREN OG KASSEREREN.

den 10/3 1922.

Se kære farvel til dine

hilsener.

Ja, man kan godt gøre her og blive ked af alt det Støbe, der volder megen smerte og smerte. Havet - her har vi jo den store Mønstersartede, der tager saa meget af vor Tid. J. kan ikke andet for Tidens end forsinne det daglige Støbe for at gøre det ekstraordinære.

Men her er i midlertid forfattet en Driftsplan for husearbejde, idet der gøres rede for Mønstersantal, Størrelse, Beskæftning, og Placering, og endelig her er sammen med Psykologerne og paa Grundlag af det for 1922's aflagte Regnskab lavet et Driftsbudget. Hvad det er værd, ved jeg ikke, men jeg tager gaa det uvidt for beholder i sine Hænder.

Med venlig hilsener og bedste

Respektfuld
Jenssen

Saurssyrup

Jeg forstaar ikke, at Forstander Hauch, der aldeles ikke kender de lokale Forhold paa Aarhus Hospitalet, tør fremsætte Forslag om, at Hospitalet kun behøver 4 Heste, naar Direktionen og jeg mener, at 6 Heste er nødvendige til Hospitalets daglige og forsvarlige Drift, naar Postbudet afskaffes. I Udvalget er Borgmester Drechsel og jeg nødtvungent gaaet med til at foreslaa Kommissionen, at man forsøger med 5 Heste, saaledes at man lejede Heste til Kørsel vedrørende Haven. Naar dette Forslag er kommen fra Borgmester Drechsel og mig, saa mener jeg at Kommissionen maa tage mere Hensyn til et Forslag, der kommer fra Folk, som ud og ind kender de lokale Forhold paa Hospitalet end til et Forslag fra Direktionsmedlemmer paa andre Hospitaler, som ikke kender til Forholdene paa Aarhus Hospitalet. Endskønt jeg tror at kende Hospitalsforhold bedre end ~~D'Hrr.~~ turde jeg ikke fremsætte Forslag om et andet Hospital, ^{Hestebet} (da jeg ikke kender de lokale Forhold). Det kan kun det stedlige Hospitals Direktion og Forvalter være kompetent til at bedømme ^{jeg er udtal} og Ministeriet maa tro Direktionen og have Tillid til dens Forslag. er forsvarlige.

Forstander Hauch bemærker, at Hospitalets Avlsheste ikke kan finde Beskæftigelse ved Landbruget hele Aaret. - Det er af mig indrømmet gentagne Gange i Udvalget, ^{Kørsel} og det er oplyst, hvad Hestene bruges til; de er i Arbejde hele Dagen igennem Aaret rundt undtagen Helligdagene. Jeg skal her bemærke som ogsaa tidligere fremført, at Hospitalets Jord er lutter Hjørner og Trekanter, imellem Vej, Skov og Haver, som fordrer langt mere Tid til Pasning end Landbrugsjord i store Stykker.

Jeg skal atter nævne hvad Avlshestene bruges til:

Fra Saatiden til Høstletten foruden Pasning af Roemarken m. v. Kørsel med Grøntfoder, Skærver og Grus til Vejene og Gangstierne.

Gruskørsel fra Stranden til Mureren, Slagger fra Maskinen, Grus og Rald til alle Patientgaarde og Hovedgaarde.

Om Vinteren efter Tilpløjningen til Kulkørsel, Tørvekørsel og Køkes fra Lagrene saavel til Maskinhuset som til alle Afdelingerne. Jeg skal bemærke, at der har været ualmindelig megen Tørvekørsel, da vi i de sidste 2 Aar har fyret med Tørv under Dampkedlerne. Men det har betalt sig da vi har sparet mindst 25.000 Kr. ved at bruge Tørv i Stedet for Kul til Maskinerne.

Hjemkørsel af Is, Roer fra Kulerne, Brænde fra Skoven og Haverne (ca. 200 Rm.), Tang fra Havet, Kørsel til Byen af Egekævler til Savning til Planker og Pale m. v. -

Kørsel med Sneploven, Bortkørsel af Sne m. m.

Om Vinteren har det flere Gange været nødvendigt at benytte de store Heste til Postkørsel, da man ikke har kunnet køre igennem med 1 Hest.

Den tredje store Hest, som Hospitalet i Øjeblikket har, er *ligledes* fuldt optaget hele Dagen, der kan slet ikke være Tale om, at den vil kunne benyttes til Budkørsel til Byen, til Havearbejde m. v. Endskønt jeg tidligere har oplyst Kommissionen om denne Hests Arbejde, vil jeg dog atter ^{nævne} det i Dag.

1). Bortkørsel af Madaffald fra Hospitalet til Svinehuset, som ligger ca. $\frac{3}{4}$ km. fra Hospitalets Hovedgaard ad en meget bakket Vej.

2). Bortkørsel af Gødning fra Hospitalet til *Oplagspladsen $\frac{1}{2}$ km.*

3). Bortkørsel af Aske fra Hospitalets Hovedgaard til Oplagspladsen. (ca. $\frac{1}{2}$ km. fra Hospitalet)

4) Bortkørsel af Halm *af de urenlige og smittefarlige Patienter.* Har under Tiden været 30 om Dagen. *

5). Kørsel af Kul, Køkes, Tørv, Brænde fra Oplagsstederne til Hospitalets 26 Afdelinger, de udenfor Hospitalet liggende Plejeboliger samt til Funktionære m. v.

Denne Transport af Brændsel er meget omstændelig og tager lang Tid, thi foruden at der er langt til de forskellige Boliger og Afdelinger, maa Brændselet de fleste Steder bæres et længere Stykke Vej for at faa det i Kælderen

6). Bortkørsel af Slagger fra Maskinen og Varmeapparaterne.

7). Kørsel af Grus, Sten og Jord.

8). Bortkørsel af Skaar fra Lageret.

9). Forskelligt Oprydningsarbejde.

Jeg vil antage, at jeg kan sætte det aarlige Antal Læs med denne Hest til ca. 2200, hvilket bliver en 7-8 Læs om Dagen og Avlshestene til 16-20 Læs *i den Tid de ikke optages af andre Læs,* og ingen af disse Heste vil kunne undværes til Kørsel til Aarhus og Risskov St.

Hr. Hauchs Forslag om lettere Heste til Budkørsel til Aarhus m. v. kan der slet ikke være Tale om; det skal ^{netop} være stærke kraftige Heste til det bakkede Terræn der findes her omkring Aarhus og Hospitalet og til den lange Vej, dobbelt saa langt som nogle af de andre Hospitaler. Hospitalet har prøvet

lettere Heste, men de holdt kun nogle Maaneder, og man maa køre oftere, da en lettere Hest ikke kan trække de tunge Læs paa det bakkede Terræn.

Vi maa stadig ned ad Bakkerne bruge Slæbesko med den stærke Enspænderhest vi i Øjeblikket har.

Jeg tror ikke, at Hr. Hauch (~~hvis han kendte de lokale Forhold~~) ^{vil} var paastaa, at disse Heste vil kunne udføre mere Arbejde end nævnt. Hr. Hauch kan ikke sammenligne Aarhus Hospital med Viborg Hospital, ^{der ligger i Ry} hvor Patienterne kører Kullene og Koksene paa Trillebøre til de forskellige Afdelinger ud ad et lige Jordsmon; men for det første har vi ingen Patienter dertil, og for det andet vilde det være at misbruge Patienterne at lade dem køre Kul paa Trillebøre ad et saa bakked Terræn som her findes; det tror jeg ikke Overlæge Hallager vilde tillade, og jeg ved, at jeg nødig vilde se en Slægtning af mig, der var indlagt paa et Sindssygehospital, misbrugt paa denne Maade. Jeg husker - inden vi fik den nuværende Gartnerhest - hvilken Kritik der var i Bladene over Benyttelsen af Patienterne til Kørsel af Tang, Gødning, Grus m. v. fra Havet til Haverne. Jeg fandt, at den var berettiget. Det Arbejde man ikke vil forlange af en normal Arbejder, og som han nu om Stunder simpelthen vil nægte, skal man ikke byde en sløv Sinds-^{er}syg, der dog ogsaa er Mennesker. Jeg er sikker paa, at Overlæge Hallager, der kender de lokale Forhold paa Aarhus Hospital ud og ind, er fuldt ud enig med mig heri.

Jeg skal nævne hvad den 4' Hest, en lille islandsk Hest, Gartnerhesten, hovedsagelig bruges til:

til Transport af Havesager til Køkkenet (Hvidkaal, Kartofler, Rabarber, Roer m. m.),

til Kørsel af Gødning, Tang, Grus saavel fra Havet som fra Oplagspladsen,

do. af Slagger til Kirkegaarden og Havegangene,

til Bortkørsel af Blade fra alle Patientgaarde og Haver,

do. af Affald fra Havegangene m. v.

do. af lettere Topbunker m. v.

til Kørsel med Sneploven og Bortkørsel af Sne.

Denne Hest, der er ca. 30 Aar gammel, er saa udslidt at det er en Skandale for Staten, at den ikke bliver slaet ned

*Minis Kull + Kørsel
Tommerskov
Dronningens*

snarest. Enhver privat Mand vilde gøre det.

Med Hensyn til Kørehestene: Ja, det er nu en forkert Betegnelse for disse Heste, idet de nærmest maa kaldes Arbejdsheste, men det er i Modsætning til Avlshestene, at Hospitalet siden dets Tilblivelse har kaldt Hestene saaledes. Maaske vilde der er ikke være bleven rejst en saa stærk Kritik af Hospitalets Hestehold, hvis vi havde kaldt alle vore Heste Arbejdsheste, som de faktisk er.

Alene det, at Aarhus Hospitalet er det Hospital, der ligger længst bort fra Byen og Banegaarden maa synes indlysende, at vi har ^{mere} Brug eller ligesaa meget Brug for Hestekraft som andre Hospitaler. Den væsentligste Kørsel har i mange Aar været Arbejdskørsel. Kørsel med Funktionærer har, som jeg tidligere har meddelt Kommissionen, været ca. 8-10 Ture om Maaneden med de 184 Funktionærer vi har. Det kan ikke kaldes meget, og jeg synes, at det lille Gode Funktionærerne der har haft, ikke er at misunde dem, særlig da vi her paa Hospitalet kørte for alle Funktionærer (heri indbefattet Plejepersonalet og de gifte Folk, ^{hi} Barnedaab, Konfirmation, Sygehus m. v.), naar Hestene kunde overkomme det. Kontorchefen udtalte ved sidste Møde i Forbindelse med Brugen af Hestene, at alle de Behagelighederne for Funktionærerne med Hensyn til Kørsler maatte høre op, og i Udvalgets Skrivelse til Kommissionen er henvist til, at Retten til Kørsel ikke nævnes i Emolumentreglementet. Det er ganske rigtigt, men det er en Ret, som jeg ikke synes, at man kan tage fra Funktionærerne, naar man har haft den siden Hospitalets Anlæg. - Det er en Formindskelse af Funktionærernes Løn, idet man nu maa betale Vogne i dyre Domme, naar man f. Eks. skal rejse; ^{vi har hist og her betalt} for en Vogn koster Tur og Retur 18 Kr. om Dagen og ^{instruktør 50 To Villoy} 30 Kr. efter Kl. 11 Aften.

Det kan Funktionærerne ikke udrede af den beskedne Løn, der ydes dem, og man er som Følge deraf afskaaret fra at komme til Aarhus i Teater eller Selskaber, naar Vejret er daarligt; og egentlig talt synes jeg, at netop Funktionærerne paa et Sindsygehospital trænger til Adspredelse.

Det siges saa, at vi har faaet et Lønningstillæg ~~m-v~~ paa 25% samt Dyrtidstillæg, men hvad er det, naar Varerne er

2. 103-096
steget 90-100 % ja mere.

I hvert Fald burde man ikke tage fra Funktionærernes Løn, som man ogsaa gjorde ved ^{Forskrænkning af} Havesagerne.

Om ogsaa man som af Borgmester Drechsel og mig foreslaaet afskaffer Posthesten og Gartnerhesten, saa at Hospitalets Hestebestand kommer til at bestaa af 5 store stærke Arbejdsheste er det aldeles udelukket, at de tidligere Kørsler med Funktionærer og Patienter kan finde Sted.

Hestene vil muligvis kunne benyttes til Tjenestekørsler for Direktionen og Forvalteren, - hvilket nu, da vi lejer ^{hos billed.} til dette ~~beløber~~ sig til ca. 60 Kr. om Maanedn.

Jeg skal atter her nævne, hvad de saakaldte Køreheste bruges til:

1). Afhentning af det hyppigt skiftende Plejepersonales Tøj. Det afhentes ikke alene i Aarhus, men ogsaa i Vejlbj, Hasle, Skejby, Aaby og Risskov.. Jeg skal bemærke, at Risskov Pakhus er meget lille, saa at Tøjet vil komme til at staa udenfor.

2). Afsendelse af tomt Returgods; Syreballoner, Balloner til destileret Vand, Kasser til Blodbudding, Pølser, Fisk, Fiskefars og Sæbe. Endvidere: ^{deri indbragt} Dunke, Flasker og lignende. Denne Emballage skal ^{afsendes} afsendes med Bane eller Dampskib, og hvad enten det afsendes fra Risskov eller Aarhus skal det ^{fra} dog køres dertil. Endvidere alt det tomme Returgods til Aarhus.

3). Indsendelse af Hospitalets Tøj til Reparation hos Skræderen,

4). do. af Fodtøj til Reparation hos Skomageren.

5). do. af Blikkenslagersager til Reparation.

6). do. af Kakkelovnsriste til Fornyelse og Badeovne, Kobberkedler til Kobbersmeden.

7). do. af Ballier til Reparation.

8). do. af Ure til Reparation.

9). do. af Kød og Pølser til Røgning.

10). do. af og Afhentning af Medicinkurven.

11). Afhentning af Svovlsyre paa Hovedbanen.

12) do. af dest. vand do.

13). do. af Manufakturvarer (fra Fængslerne) paa do.

14). do. af Pudsekream og Vaskepulver paa do.

15). do. af Soda paa Sodafabrikkerne.

- 16). Afhentning af Kaffe ved Damperen.
- 17). do. af Te do.
- 18). do. af Tobak hos Tobaksfabrikanten .
- 19). Indsendelse af Tøj for I' og II' Kl. til Reparation hos Skræderen.
- 20). do. af do. do. til Rensning.
- 21). do. af Fodtøj do. til Reparation.
- 22). do. af Stokke, Paraplyer, Piber m. v.
- 23). Afhentning af Kager til Patienterne.
- 24). Broderiforretningerne.
- 25). Afhentning af forskellige Varer hos Jaster: bl. a. Klipfisk, Ost, Sild, Sukker, Mel o. s. v. samt Manufakturvarer og hundrede andre Smaating.

Jeg skal bemærke, at Leverandørerne ved Tilbyd til

Hospitalet altid tager det Forbehold med Hensyn til Priserne, om Varen skal leveres i Aarhus eller paa Hospitalet. Om ogsaa det kun bliver $\frac{1}{2}$ eller 1 Øre mere pr. kg. bliver det ingen lille Sum Aaret rundt for de store Vareposter: Ost, Klipfisk, Sukker, Mel, Gryn, Sild m. v. og Manufakturvarer, og Bespisningskontoen og Beklædningskontoen bliver saa belastet med denne Udgift.

Foruden denne Arbejds-kørsel har Kørehestene været brugt til:

Afhentning af bortgaaede Patienter.

Kørsel til Sygehuset med Patienter.

do. til Ørelæge, Øjenlæge do.

do. til Tandlæge do.

do. til teatret do.

do. i Isgkoven do.

De enkelte Gange Vognen har været benyttet til Kørsel med Patienter, har været til stor Opmuntring for disse, og den Glæde synes jeg nødig man skulde tage fra dem.

Hvis D'Hrr. havde Familie paa et Sindssygehospital, vilde De sikkert kun glæde Dem over at Deres stakkels Slægtninge opmuntredes saa meget som muligt.

Tjenestekørsler med Direktionen og forvalteren samt

endelig

de enkelte Kørsler med Funktionærene til eller fra Banen.

Naar Postforbindelsen med Aarhus bortfalder, som Justitsministeriet fastholder, er det nødvendigt, at der etableres daglig Forbindelse med Risskov og næsten daglig Forbindelse med Aarhus og dertil samt til Kørsel før Haven m. v. maa man have et Spand store kraftige Heste saaledes at Hospitalet faar 5 Heste som af mig foreslaaet.

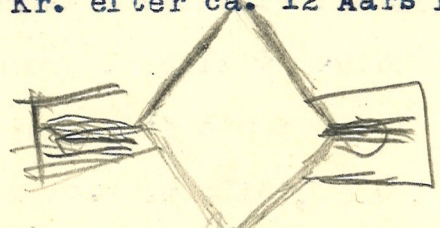
Arbejdskørslen til Aarhus, som man siden ^{midten af} Oktober Maaned 1918 har lejet til koster ca. 350 Kr. maanedlig,

Tjenestekørslen 60 Kr. maanedlig,

Afhentning af Direktionen alene har kostet 45 Kr. ^{hver Gang}

Forrentning og Amortisation af Hestenes Værdi kan ikke opføres, da det er lejede Heste.

Forøvrigt mener jeg ikke at der kan opføres Forrentning og Amortisation af Hospitalets tidligere Heste, de kostede 1800 Kr. og solgtes for 1700 Kr. efter ca. 12 Aars Forløb.

Ministerens billige og gode vilje er forudsætning for at man kan få den bedste behandling.

For - Fortælling i Skedet for Indlæg.

Herr Sørensen's Skizze.

Program af den fremover afholdte af -

Arbejds - 2. Heste.

Fors. administr.

Forke fremadret liden for 21 Aars liden drevet

Wolff's Indretning, Vore for andre dage

frakt

Fra min afskrift for at de to, se skaber en. - Opsummering

Pat. i Rippemærke skizze

de andre Skizze i Skedet.

Program af den 2. Heste

for 5 Heste (Funktions)

Fra min afskrift af Skizze Beg.

Wolff's Indretning

Kopi.

Sindssygehospitalet ved Aarhus, d. 15' August 1919.

Hr. Kontorchef Lundbye,

Formand for Kommissionen af 1' Marts 1915.

I Skrivelse af 11' ds. har Kommissionens Formand forespurgt, om jeg til vedlagte Betænkning til Justitsministeriet angaaende Hesteholdet m. m. for Sindssygehospitalet ved Aarhus ønsker nogen Ændring.

Som Svar herpaa skal jeg udtale, at jeg ikke ønsker at fremkomme med nogen Ændringer til Betænkningen, naar der er saa stort Flertal for at man skal bringe Hesteholdet paa Aarhus Hospitalet saa stærkt ned.

Dog henstiller jeg til Kommissionen om det ikke herefter vilde være naturligt at optage Spørgsmaalet om det økonomiske Hestehold paa de andre Hospitaler, idet jeg tillader mig at fremkomme med følgende Forslag at man paa Sindssygehospitalet ved Vordingborg nedsætter Antallet af Heste til 5, paa Nykøbing til 5 og paa Middelfart til 2.

Som særlig Grund for mit Forslag skal jeg anføre, at jeg skønner, at disse Hospitaler har lige saa lidt Brug for Kusk og Køreheste som Aarhus Hospitalet, og særlig da disse Hospitaler ligger nærmere Byen. Endelig skal jeg anføre, at naar Hesteholdet paa de forskellige Hospitaler saaledes nedsættes i Forhold til Aarhus Hospitalets Hestehold vil Ministeriet faa en bedre Oversigt over det nødvendige Hestehold, eventuelt det økonomiske ved at anvende Automobiler.